

Barbara Szybownic

Analiza antropologiczna przepalonych szczątków kostnych z cmentarzyska grupy tarnobrzesckiej w Albigowej, stanowisko 1

Analizą antropologiczną objęto kości z badań w 1963 roku, pochodzące z 8 grobów i fragmenty kostne z wykopu III. Ponadto wykonano analizę kości z badań z 1946 roku, gdzie wśród ceramiki z grobów 3, 5 i 6 znaleziono ułamki kostne, należące do jednego osobnika¹. Opracowując materiał oparłem się na ogólnie stosowanej metodzie badania przepalonych szczątków ludzkich, uwzględniając modyfikację metod stosowaną w Zakładzie Antropologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. W opisie materiału określano stopień przepalenia, rozmiary i wagę kości.

Opracowany materiał charakteryzuje się silnym, równomiernym stopniem przepalenia i bardzo dużym rozdrobieniem. Waga materiału waha się od 183 do 3 gramów (tabela I). Określenie płci i wieku w chwili zgonu na podstawie przepalonych szczątków kostnych jest niezwykle trudne, szczególnie w przypadkach, gdzie ilość materiału

jest znikoma (R. Martin, 1957, K. Kaczanowski, 1992, s. 119–120, A. Malinowski, W. Bożilow, Podstawy antropometrii, 1997, s. 346–349). Tylko u osobnika z 17 grobu można było określić wiek i płeć (męczyzna w wieku *adultus-maturus*). U osobnika z grobu 20 podano wiek *adultus*? U pozostałych wiek określono jako dorosły (groby: 3, 5, 6, 14, 16, 19), w trzech przypadkach wiek określono jako „powyżej *infans I*” (groby: 15, 22 kości z wykopu II) a u dwóch osobników nawet przybliżone określenie wieku było niemożliwe.

Zjawiskiem dość częstym w kulturze łużyckiej jest niewielka domieszka kości zwierzęcych w pochówkach ludzkich (T. Węgrzynowicz, 1982, B. Szybownic, 1995, s. 20–21). W opracowanym materiale w jednym grobie (nr 17) stwierdzono niewielką domieszkę przepalonych kości zwierzęcych (owcy/kozy i bydłych).

MATERIAŁY

Grób 3, 5, 6 — kości przepalone

Osobnik dorosły o płci nieokreślonej. Kości o barwie białoszarej, przepalone silnie, równomiernie. Brak kości czaszki. Częściowo uszkodzone trzony trzech kręgów lędźwiowych (III, IV i V). Trzony nieco spłaszczone (kształt klepsydrowaty). Ułamek trzonu kości biodrowej. Kilkanaście ułamków trzonów kości kończyn górnych i dolnych. Duży fragment kości piętowej, ułamek trzonu kości śródstopia. Waga 105 g.

Grób 14. — pochówek ciałopalny

Osobnik dorosły (?) o płci nieokreślonej. Materiał kostny to rozwarstwiony ułamek blaszki mózgowcowej oraz fragment trzonu kości długiej. Kości o barwie białokremowej, przepalone silnie, równomiernie. Waga 5 g.

Grób 15. — pochówek ciałopalny

Osobnik w wieku i płci nieokreślonym (powyżej *infans I*). Ułamki kostne bardzo małe i małe, przepalone silnie, równomiernie

¹ Wśród ceramiki grobowej, grobów 3, 5 i 6, znajdujących się w Muzeum Archeologicznym w Krakowie, znajdowały się przepalone ułamki szczątków kostnych. Analiza antropologiczna pozwoliła ustalić, że kości te należały do jednego osobnika. Prawdopodobnie nastąpiło tutaj rozdzielanie materiału kostnego z jednego grobu, do kilku pudełek. Opis szczątków kostnych wykonano dla całości materiału wspólnie.

o barwie białej i białokremowej. Kilka małych, niecharakterystycznych, rozwarstwionych ułamków z kości czaszki. Dość liczne fragmenty pochodzące z trzonów kości kończyn górnych i dolnych, drobne, nierozpoznawalne ułamki nasad. Waga 145 g.

Uwaga: Materiał kostny pochodzi z przydennej części popielnicy (grób zniszczony) i zawierał prawie wyłącznie kości kończyn. Prawdopodobnie w górnej części naczynia znajdowały się kości czaszki i tułowia. Być może, zachowany był porządek anatomiczny.

Grób 16. — pochówek ciałopalny

Osobnik dorosły o płci nieokreślonej. Nieliczne, drobne ułamki kostne o barwie białokremowej, przepalone silnie, równomiernie. Kilka drobnych, rozwarstwionych ułamków blaszek mózgowcowej. Fragment łuski kości potylicznej z ułamkiem *margo occipitalis* (*sutura lamdoidea* wolny). Ułamek trzonu żebra. Kilkanaście drobnych ułamków i odprysków kostnych pochodzących z trzonów kości kończyn (górnych?, dolnych?). Waga 20 g.

Grób 17. — pochówek ciałopalny

Męczyzna dorosły (*adultus-maturus*?). Kości o barwie szaro-białej, przepalone silnie, równomiernie (szare zabarwienie pochodzi od gleby, w której kości zalegały). Kilka drobnych, przeważnie rozwarstwionych ułamków mózgowcowej, o budowie blaszek masywnej. *Suturas sagitalis* w stadium obliteracji, *sutura lamdoidea* bez śladów zarostu. Rozwarstwiony fragment trzonu żuchwy z wi-

doczynym zębodołem zęba stałego, lewa główka żuchwy o bardzo masywnej budowie. Fragmentarycznie zachowane trzony dwóch kręgów szyjnych. Nieliczne, bardzo drobne ułamki trzonów kości kończyn górnych i dolnych, kilka nierozpoznawalnych fragmentów nasad (przyrośniętych), koniec bliższy i ułamek paliczka, główka kości śródreżca. Waga 183 g.

Uwaga: W materiale znajdowały się ułamki przepalonych kości zwierzęcych: *Capra sp./Ovis sp.* — fr. kości promieniowej (0,3–), fragm. trzonu, nasada dolna i górna kości śródreżca (0,3–2), 2 fragm. trzonu kości śródstopia (0,3), kość palcowa I (0,5–2); *Bos taurus?* — ułamek trzonu kręgu i fragment żuchwy; kości nieokreślone — fr. członu palcowego, 5 ułamków trzonów i fragment kości czaszki². Waga 25 g. Barwa tych kości i stopień przepalenia sugeruje na wspólną kremację szczątków zwierzęcych i ludzkich.

Grób 19. — pochówek ciałopalny

Osobnik dorosły o płci nieokreślonej. Kości o barwie białej i białokremowej, przypalone silnie, równomiernie. Kilka bardzo drobnych ułamków mózgowcowej o blaszkach rozwarstwionych. Nieliczne, bardzo drobne ułamki trzonów kości kończyn górnych i dolnych. Ułamek trzonu k. ramiennej (46 mm), kości piszczelowej (30 mm), paliczek paznokciowy (*phalanx III*). Waga 112 g.

Grób 20. — pochówek ciałopalny

Osobnik dorosły (*adultus?*) o płci nieokreślonej. Kości o barwie kredowobiałej przepalone bardzo silnie. Cztery rozwarstwione ułamki kości mózgowcowej. Zniszczony ułamek kości ciemieniowej z *margo sagitalis* (szew strzałkowy wolny). Nieliczne ułamki trzonów kości kończyn, kilka drobnych fragmentów kości śródstopia. Waga 25 g.

Grób 21. — pochówek ciałopalny

Osobnik o wieku i płci nieokreślonej. Materiał kostny to kilka bardzo drobnych ułamków trzonów kości długich, przepalonych bardzo silnie, o barwie białej i białokredowej. Waga 5 g.

Grób 22. — pochówek ciałopalny

Osobnik o płci nieokreślonej, w wieku powyżej *infans I*. Materiał kostny to fragment trzonu kości udowej (dług. 38 mm) oraz mały fragment trzonu kręgu piersiowego? (wys. trzonu — 19 mm). Kości przepalone silnie, równomiernie o barwie białej. Waga 3 g.

Wykop III, dz. a, głęb. 10–20 cm

Materiał kostny należący na pewno do jednego osobnika o płci nieokreślonej i wieku powyżej *infans I*. Kilka drobnych bardzo ułamków pochodzących z trzonów kości kończyn, przepalonych bardzo silnie, o barwie białej. Waga 5 g.

Tabela I. Wyniki analizy antropologicznej grobów z cmentarzyska w Albigowej, stanowisko 1

Nr grobu	Wiek	Płeć	Waga	Uwagi
3, 5, 6	dorosły	nieokreślona	105	
14	dorosły	nieokreślona	5	
15	powyżej <i>infans I</i>	nieokreślona	145	układ anatomiczny
16	dorosły	nieokreślona	20	
17	<i>adultus-maturus</i> (30–40 lat)	męska	183	kości zwierzęce
19	dorosły	nieokreślona	112	
20	<i>adultus?</i>	nieokreślona	25	
21	nieokreślony	nieokreślona	5	
22	powyżej <i>infans I</i>	nieokreślona	3	
wykop III	powyżej <i>infans I</i>	nieokreślona	5	

² Analizę paleozoologiczną wykonała Grażyna Godula.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Kaczkowski K.

1992 *Cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej w Kietrze, woj. opolskie (od II okresu epoki brązu do okresu halsztackiego)*, [w:] *Zaludnienie ziem polskich między XIII w. p.n.e. a IV w. n.e.*, Warszawa, s. 113–120.

Malinowski A., Bożilow W.

1997 *Podstawy antropometrii*, Poznań.

Martin R.

1957 *Lehrbuch der Anthropologie*, Stuttgart.

Szybowicz B.

1995 *Cmentarzysko z epoki brązu w Bachórze-Chodorówce, analiza antropologiczna*, Kraków.

Węgrzynowicz T.

1982 *Szczątki zwierzęce jako wyraz wierzeń w czasach ciałopalenia zwłok*, Warszawa.

Die Analyse des verbrannten Knochenmaterials aus dem Gräberfeld der Tarnobrzeg-Gruppe von Albigowa, Fundstelle 1

(Zusammenfassung)

In der Bearbeitung berücksichtigte man die osteologischen Materialien aus den 8 Gräber und dem Schnitt III, die während der Grabungskampagne 1963 zutage kamen. Ferner wurden auch die Knochenreste von 1946 analysiert: Beim Material, das nebst den Scherben aus den Gräber 3, 5 u. 6 gefunden wurde, handelt es sich eindeutig um eine Person.

Das Knochenmaterial ist stark verbrannt und zersplittert. Das Gewicht schwankt von 183 bis 3 Gramm. Die Ge-

schlechts- und Alterbestimmung ist nur für die Person aus dem Grab 17 möglich. Es handelt sich dabei um einen Mann (*adultus* — *maturus*). Bei anderen Gestorbenen sind diese Bestimmungen unmöglich (Tabelle 1).

Im Knochenmaterial aus dem Grab 17 wurde auch eine Beimischung von Tierknochen (Ziege und Vieh) festgestellt.

Барбара Шибович

Антропологический анализ костных остатков телосожжений из могильника тарнобжегской группы в Альбиговой, памятник I.

Резюме

Антропологическому анализу подвергнуты кости, вываленные в ходе исследований в 1963 году и происходящие из 8 погребений и культурного слоя раскопа III. Кроме этого, осуществлён анализ костей из раскопов 1946 года, где среди керамики из погребений 3, 5 и 6 обнаружены фрагменты костей, принадлежавшие одной особи.

Изученному материалу присуща сильная степень сожженности и очень сильная измельченность.

Вес материала колеблется от 183 до 3 граммов. Только для останков из погребения 17 определены возраст и пол (мужчина в возрасте *adultus-maturus*); определить пол остальных — невозможно (табл. I).

Среди изучаемого материала в одном из погребений (№ 17) установлено незначительную примесь пережженных костей животных (овцы/козы и крупного рогатого скота).